

โศลาและจิตรกรอิมเพรสชันนิสต์ :
ความเชื่อมโยงระหว่างโลกวรรณคดีและโลกศิลปะ

นางสาว พรจันทร์ ธนเกียรติ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาตะวันตก

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2529

ISBN 974-560-157-6

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

011902

I 16597047

ZOLA ET LES IMPRESSIONNISTES:
LA CONJONCTION ENTRE LES UNIVERS LITTERAIRE ET ARTISTIQUE

Mlle. Pornchan Tanakiat

Cette Thèse Fait Partie des Etudes Supérieures Conformément au

Règlement du Diplôme d'Etudes Supérieures

Section de Langues Occidentales

L'Ecole des Gradués

Université Chulalongkorn

1986

ISBN 974-560-157-6

Sujet Zola et les Impressionnistes: la conjonction
entre les univers littéraire et artistique

Par Mlle. Pornchan Tanakiat

Département Langues Occidentales

Directeur de Thèse Mlle. Pia Pierre

Accepté par l'Ecole des Gradués, Université Chulalongkorn
comme faisant partie de la Maîtrise, Conformément au Règlement
du Diplôme de Maîtrise:

Thavorn Vajrabhaya
..... Doyen de l'Ecole des Gradués
(Professeur Thavorn Vajrabhaya, Ph.D.)

Le jury

Tasanee Nagavajara
..... Président
(Professeur associé Tasanee Nagavajara)

Sunisa Sumitra
..... Membre
(Professeur associé Sunisa Sumitra)

Pia Pierre
..... Directeur de Thèse
(Mademoiselle Pia Pierre)

หัวข้อวิทยานิพนธ์ โชลาและจิตรกรอิมเพรสชันนิสต์: ความเชื่อมโยงระหว่างโลก
วรรณคดีและโลกศิลปะ

ชื่อนิสิต นางสาวพรจันทร์ ชนเกียรติ

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์เป็ย บีแอร์

ภาควิชา ภาษาตะวันตก

ปีการศึกษา 2529

บทคัดย่อ

โชลาและจิตรกรอิมเพรสชันนิสต์ มีชีวิตอยู่ร่วมสมัยกัน คือช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงทั้งทางการเมือง คือจากจักรวรรดิที่ 2 สู่อารณรัฐที่ 3 เศรษฐกิจ และสังคมซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม (1770-1880) ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของสมัยนั้นทำให้สังคมกลายเป็นสังคมสมัยใหม่ที่มีทั้งผู้ได้รับประโยชน์และผู้ตกเป็นเหยื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามัญชน (le peuple) ทองคิรินทอสู้อย่างยากลำบากเพื่อความอยู่รอด

ลักษณะร่วมของโชลาและจิตรกรอิมเพรสชันนิสต์ ประการแรกคือแรงบันดาลใจที่ไ้จากชีวิตของสามัญชนนี้ ความตั้งใจของพวกเขาก็คือ แสดงภาพชีวิตความเป็นจริงที่สามารถเห็นได้ในสังคมรอบๆ ตัว ลักษณะร่วมประการต่อมา คือลักษณะที่เป็นเหมือนการทดลองทางวิทยาศาสตร์ (aspect expérimental) ในการสร้าง "นวนิยายการทดลอง" (roman expérimental) นั้น โชลาได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะของนายแพทย์ลูกัส และของโคลกแมร์นาร์คเจ้าของผลงานชื่อ "Introduction à l'étude de la médecine expérimentale" ซึ่งโชลาได้ศึกษาและรับเอาแนวคิดมาอย่างเต็มที่ จนถึงกับเรียกตัวเองซึ่ง เป็นนักเขียนนวนิยายว่าเป็น "ผู้สังเกตการณ์" (observateur) และ"ผู้ทำการทดลอง" (expérimentateur) จิตรกรอิมเพรสชันนิสต์ก็จัดว่าเป็นผู้ทำการทดลองได้เช่นกัน เมื่อพิจารณาถึงการที่พวกเขาไ้หน้าทฤษฎีซึ่งค้นพบโดยนักเคมีชื่อ Chevreul มาประยุกต์ใช้ในงานของเขา ในขณะที่เดียวกันก็ศึกษาลักษณะของแสงที่มีคุณสมบัติและรูปทรงของวัตถุ

ก็จะเห็นไคล้คในงานของโมนีต์ เรอนัวร์ และเซซานน์ นอกจากนี้ เรายังได้พบบทบรรยายในงานของโซลาที่ให้อารมณ์เป็นภาพเขียนของจิตรกรอิมเพรสชันนิสต์ โซลาเป็นทั้งเพื่อนและนักวิจารณ์ศิลปะที่ได้เข้าร่วมกับกลุ่มอิมเพรสชันนิสต์มาตั้งแต่ก่อนเข้าสู่วงการหนังสือในฐานะเพื่อนของเซซานน์ โซลา กล่าวว่า เขาได้นำวิธีการของจิตรกรกลุ่มนี้มาใช้ในการเขียนนวนิยาย โดยการให้สีสัน แต่งแต้มบรรยายในงานเขียนหลายๆ เรื่อง เช่นที่เราพบใน "Nana", "Thérèse Raquin" และ "Une page d'amour" เป็นต้น

โซลาในฐานะที่เป็นนักวิจารณ์ศิลปะผู้ปกป้องจิตรกรอิมเพรสชันนิสต์ ก็นำศึกษาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าในฐานะนักเขียนนวนิยาย ในบทวิจารณ์ศิลปะ เขาได้ถ่ายทอดแนวความคิดที่มีต่อศิลปะซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่เขาเขียนก่อนหน้านั้นคือ ความเป็นจริง (la réalité) และความเรียบง่าย (la simplicité) คือรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุดของความงาม

เราอาจกล่าวได้อีกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโซลาและจิตรกรอิมเพรสชันนิสต์บางคน เช่น มาเนต์ โกกาส์ และเซซานน์ เป็นประจักษ์พยานที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะร่วมกันของทั้ง 2 ฝ่ายได้เป็นอย่างดี ความสัมพันธ์ระหว่างโซลากับมาเนต์นั้น เห็นได้จากแรงบันดาลใจที่มาจากแหล่งเดียวกัน ทั้งเช่นภาพเขียนและนวนิยาย "Nana" ของทั้งคู่ได้แสดงให้เห็น โซลากับเซซานน์ผูกพันกันด้วยมิตรภาพตั้งแต่เมื่อยังเป็นเด็กและเรียนอยู่โรงเรียนเดียวกันที่ Aix-en-Provence นอกจากนั้น เซซานน์เองก็ยังสนใจอ่านและชื่นชมนวนิยายของโซลาทุกเล่ม จนถึงปี 1886 ซึ่งเป็นปีที่โซลาตีพิมพ์ "L'Oeuvre" ผลงานที่เป็นสาเหตุของการแตกแยกระหว่างโซลาและเซซานน์ แต่ลักษณะที่ร่วมกันและเห็นไคล้คของทั้งคู่คือ ความพยายามที่จะไปให้ถึงจุดสูงสุดในแวดวงของแต่ละคน โซลาต้องเผชิญกับนักวิจารณ์ที่โจมตีการนำทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในงานของเขาอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าจะมีผู้อ่านงานของเขาตามที่ตาม ส่วนเซซานน์ก็ไม่เคยละทิ้งจุดยืนของตัวเอง จนในที่สุดก็ประสบความสำเร็จในช่วงปลายของชีวิต มีศิลปินรุ่นหลังมากมายที่ชื่นชมภาพเขียนของเซซานน์ และถือกันว่าเขาเป็นบิดาแห่งศิลปะสมัยใหม่ (le père de l'art moderne) และโซลาเองก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำของลัทธิแนชเชอราลลิสม์ในช่วงปลายของศตวรรษที่ 19 ในด้านความสัมพันธ์

ระหว่างโซลากับเคอกลาส์ ทั้งคู่มีทัศนคติที่พ้องกันคือสังคมนิยม ภาพความเป็นจริงที่
เขาเสนอ เช่นภาพ "L'Absinthe" นวนิยายเรื่อง "L'Assommoir" ภาพ
"Blanchisseuses" และอื่นๆ อีกมาก ยืนยันได้ถึงทัศนคติที่ทั้งคู่มีต่อสังคมนิยมใหม่
วิธีการในการแสดงออกก็ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ หยาบ (rude) แต่เป็นจริง (vrai)

จุดที่น่าสนใจศึกษาอีกประการหนึ่งคือ ความไม่เข้าใจที่โซลามีต่อจิตรกร
กลุ่มนี้ในระยะหลัง คือตั้งแต่ประมาณปี 1879 เป็นต้นไป เราจะเห็นความไม่เข้าใจหรือ
การที่โซลาปฏิเสธงานในช่วงหลังของจิตรกรอิมเพรสชันนิสต์ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม
ในทางอ้อมคือ ในนวนิยายเรื่อง "L'Oeuvre" โซลาจงใจให้โคลด ลองคิเยร์จิตรกร
ตัวเอกของเรื่องซึ่งมีลักษณะสำคัญหลายประการที่ไล่ไปจากมาเนต์และเซซานน์ฆ่าตัวตาย
ในตอนจบเนื่องจากไม่สามารถสร้างงานชิ้นเอก" ได้สำเร็จ นี่คือนิสัยที่เซซานน์แตกหัก
กับโซลา ส่วนในทางตรงนั้น โซลาเขียนวิจารณ์จิตรกรกลุ่มนี้ว่า ซากพลัง (impuissant)
พอใจกับผลงานของตนง่ายเกินไป และไม่ไ้มองธรรมชาติ (nature) ควบสายคา
ที่จิตรกรใหญ่จะพึงมอง ทั้งยังได้แสดงความผิดหวังในตัวโมเนต์ซึ่งโซลาเคยกล่าวไว้ว่า
จะเป็นจิตรกรผู้ยิ่งใหญ่ในอนาคต ยิ่งไปกว่านั้น ในบทวิจารณ์ศิลปะชิ้นสุดท้ายของโซลา
ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ "ฟิกาโร" เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 1896 โซลาได้แสดงการ
ปฏิเสธโดยสิ้นเชิง เขาได้เขียนว่า การปกป้องจิตรกรอิมเพรสชันนิสต์ตั้งแต่แรกที่เขาเข้า
สว่างการหนังสือเป็นความผิดอย่างร้ายแรง เขาอยากจะทำผิดพลาดช่วงเวลา
นั้นไปนอนหลับไป เพื่อที่จะตื่นขึ้นมาในวันนี้และพบว่าเขาไม่เคยปกป้องจิตรกรกลุ่มนี้เลย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงลักษณะร่วมของทั้ง 2 ฝ่ายแล้ว จะกล่าวได้ว่า
โซลาเป็นแนชเซอร์ลิสต์-อิมเพรสชันนิสต์ที่เกินที่สุดในช่วงเวลานั้น ดังเช่นที่
Henri Guillaumin กล่าวไว้ว่า "โซลาก็คือเซซานน์ที่ไขปากกาแทนพู่กัน"

Sujet Zola et les Impressionnistes: la conjonction
entre les univers littéraire et artistique

Par Mlle. Pornchan Tanakiat

Directeur de Thèse Mlle. Pia Pierre

Département Langues Occidentales

Année Scolaire 1986

Résumé

Zola et les peintres impressionnistes sont contemporains. Leur contexte social est celui de la seconde moitié du XIXe siècle, époque de transformations, politique du Second Empire à la Troisième République, économique et sociale due à la révolution industrielle. Le progrès scientifique et technologique donne à la société de cette période un nouveau visage, moderne, qui fait des satisfaits mais également des victimes. La vie, particulièrement celle de la classe populaire est rendue plus laide et plus dure.

Le dénominateur commun de Zola et des impressionnistes réside avant tout dans leur inspiration émanant de cette vie. Leur intention est de témoigner de la réalité de la vie populaire, de la réalité sociale, celle qu'ils peuvent observer autour d'eux. Une autre analogie apparaît dans leurs oeuvres, c'est l'aspect expérimental. Zola, influencé par les théories scientifiques en particulier celles de Claude Bernard et du docteur Lucas, crée son "roman expérimental" en se considérant, lui romancier, "observateur" et "expérimentateur". Les impressionnistes, eux aussi, en appliquant à leur oeuvre la théorie des couleurs,

découverte par le chimiste Chevreul et en étudiant les effets que la lumière exerce sur la forme et les couleurs, se font expérimentateurs. En outre, dans les romans de Zola, nous pouvons trouver des descriptions pittoresques comparables aux tableaux impressionnistes. Zola, ami et défenseur des impressionnistes, s'inspire de leur technique picturale, il l'avoue en disant qu'il les traduisait en littérature par les touches, notes, colorations, par la palette de beaucoup de ses descriptions.

Mais Zola nous intéresse spécialement en tant que critique d'art et défenseur fervent des impressionnistes. Il a traduit dans ses oeuvres critiques sa conception de l'art qui correspond à celle qu'il a pour le roman. La réalité et la simplicité deviennent chez lui la forme la plus féconde de la beauté. Par ailleurs, le rapport entre lui et certains impressionnistes comme Manet, Degas et Cézanne peuvent témoigner également de leur tendance parallèle, bien que diverse. La liaison Zola-Manet se trouve dans leur inspiration comme les "Nana", par exemple nous ^{en} témoignent; celle de Zola-Cézanne est leur amitié d'enfance, leurs efforts contre l'hostilité des critiques, qui feront de Zola le maître du naturalisme et de Cézanne le père de l'art moderne; celle de Zola-Degas réside dans leur vision commune de la vie contemporaine, moderne, leurs "tranches de vie" comme "L'Absinthe", "L'Assommoir", les "Blanchisseuses" et d'autres encore en sont les meilleurs témoins.

L'incompréhension ou le reniement de Zola envers les impressionnistes, qu'il manifeste à partir de 1879 environ, n'attirent pas moins notre attention. Zola l'exprime d'une part

symboliquement dans "L'OEuvre" (1886) par le suicide par impuissance artistique de Claude Lantier, peintre que l'on peut assimiler aux impressionnistes, principal personnage du roman, et d'autre part dans ses articles de cette période, en particulier le dernier paru dans le "Figaro" du 2 mai 1896, où il écrit que l'acte de défendre les impressionnistes au début de sa carrière littéraire lui faisait horreur, et qu'il aurait voulu dormir pendant cette époque, pour se réveiller et trouver qu'il ne les avait jamais défendus.

Néanmoins, en considérant la tendance parallèle qui existe entre l'écrivain et les peintres, Zola se pose comme le naturaliste-impressionniste le plus marquant de son temps si l'on écoute les mots d'Henri Guillaumin: "Zola est Cézanne qui se sert d'un stylo."

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEDICACE

Ce mémoire a pu être achevé d'une part, grâce aux précieux conseils, aux nombreuses consultations et aux encouragements de mademoiselle Pia Pierre qui n'a pas cessé de me témoigner sa bienveillante sympathie; d'autre part grâce aux encouragements du Professeur associé mademoiselle Sodchuen Chaiprasart avec qui la base de ce mémoire s'est éclairée.

Qu'il me soit permis de leur exprimer mes remerciements les plus sincères et ma reconnaissance la plus profonde.

Pornchan Tanakiat.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

TABLE DES MATIERES

	Page
บทคัดย่อ	iv
Résumé	vii
Dédicace.....	x
Table des illustrations	xiii
Introduction	1
Premier Volet: LES ORIGINES ET L'INSPIRATION COMMUNES AU NATURALISME DE ZOLA ET A L'IMPRESSIONNISME	9
<u>CHEZ ZOLA</u>	9
1. La prise de conscience de la misère de la classe ouvrière	10
2. Témoignage de la réalité de la vie du peuple	14
3. L'esprit révolutionnaire: la réaction antiromantique	18
<u>CHEZ LES IMPRESSIONNISTES</u>	22
1. Le caractère de l'Impressionnisme	22
2. L'esprit révolutionnaire: le non- officiel	30
Deuxième Volet: L'ASPECT EXPERIMENTAL DANS L'OEUVRE DE ZOLA ET CELLE DES IMPRESSIONNISTES	44
<u>CHEZ ZOLA</u>	45
1. La création du roman expérimental et les théories scientifiques	45

	Page
2. Les Rougon-Macquart	50
<u>CHEZ LES IMPRESSIONNISTES</u>	60
1. L'analyse de la lumière	60
2. L'analyse des couleurs	67
 Troisième Volet: RAPPORT ENTRE ZOLA ET CERTAINS	
PEINTRES IMPRESSIONNISTES	76
- Zola critique d'art	76
- Vision du peintre de Zola	87
- Zola et Manet	91
- Zola et Degas: peintres de la vie contemporaine	97
- Zola et Cézanne	104
- "L'Oeuvre": oeuvre qui brise l'amitié	115
 Conclusion	123
 Bibliographie	140
 Illustrations	143
 ประวัติผู้เขียน	172

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

TABLE DES ILLUSTRATIONS

	Page
<u>Cézanne</u>	
Fleurs et Fruits	167
La Seine	165
Le jeune homme au gilet rouge	165
Les Grandes Baigneuses	166
Les joueurs de cartes	160
Montagne Sainte-Victoire (Vue de Bibémus)	168
Nature morte à l'encrier	167
Nature morte au melon vert	166
Paysage rocheux à l'Estaque	168
<u>Degas</u>	
Blanchisseuses portant du linge	162
Chevaux de courses	154
Danseuses rattachant leurs épaulettes	162
Femmes à la terrasse d'un café	156
L'Absinthe	157
Les repasseuses	161
L'Etoile	163
Le tub	163
Repassseuse à contre-jour	161
<u>Manet</u>	
Argenteuil	150
Café, place du Théâtre-Français	156

	Page
Claude Monet dans son atelier.....	151
En bateau	151
La musique aux Tuileries	154
La rue de Berne pavoisée	152
La serveuse de bocks	158
Le buveur d'absinthe	159
Le Déjeuner sur l'herbe	145
Nana	164
Olympia	145
Portrait d'Emile Zola	144
Un bar aux Folies-Bergère	158
Un coin du jardin de Bellevue	152

Monet

Boulevard des Capucines	153
Canotiers à Argenteuil	150
Cathédrale de Rouen	148
Femme à l'ombrelle	169
Femmes au jardin	146
Impression, Soleil levant	147
La Grenouillère	149
La Rivière à Liancourt	171
Le Palais de Westminster à Londres	147
Madame Monet avec son enfant	170

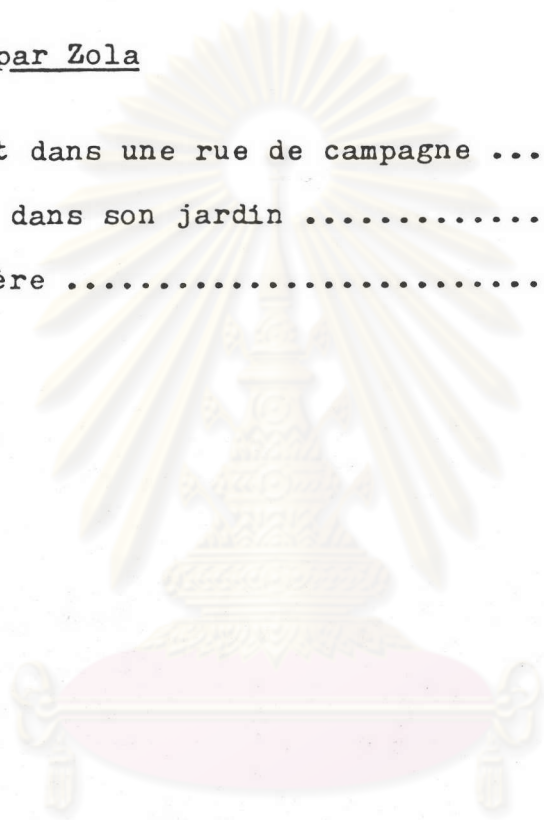
Renoir

Bal au Moulin de la Galette	155
-----------------------------------	-----

La Grenouillère	149
Le Déjeuner des canotiers	155
Le petit café	155
Les Grands Boulevards	153
Voiliers à Argenteuil	150

Photographies par Zola

Jeanne marchant dans une rue de campagne	169
Jeanne cousant dans son jardin	170
Vue d'une rivière	171

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย